

УДК 76.03/.09

*Тупік Віктор Олександрович,
аспірант Київського університету
імені Бориса Грінченка
tvo.creator@gmail.com
ORCID 0000-0001-7977-4567*

ЕКСЛІБРИС, ВИКОНАНИЙ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ, В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ

Мета роботи – визначити основні особливості створення книжкового знаку за допомогою комп'ютерної графіки і його місце в сучасному мистецтві. **Методологія** дослідження спирається на застосування історико-культурного методу, в основі якого лежить розгляд явища комп'ютерного екслібриса в контексті сучасного культуротворчого процесу. Застосовано метод мистецтвознавчого аналізу, що дає змогу зрозуміти художню форму книжкового знаку. **Наукова новизна** полягає в ґрунтовному огляді комп'ютерного екслібриса, завдяки чому визначаються переваги й недоліки цього явища поряд із традиційними зразками образотворчого мистецтва в галузі графіки. **Висновки.** Екслібрис, виконаний за допомогою комп'ютерних технологій, впевнено займає своє місце в сучасному графічному мистецтві. Тому йому притаманні наступні переваги: доступність для широкого загалу, простота у процесі створення, підготовки до друку та тиражування книжкового знаку у будь-якій кількості. Поступово збільшується його утилітарна цінність щодо використання в державних і приватних бібліотеках. У той же час варто виділити те, що готовий друкований зразок має меншу цінність порівняно з оригіналами, виконаними у традиційних техніках художнього друку. Проте комп'ютерна графіка починає посідати своє певне місце серед ручної графіки в сучасному мистецькому просторі.

Ключові слова: екслібрис, комп'ютерна графіка, ліногравюра, офорт, друк, книжковий знак.

Тупік Віктор Олександрович, аспірант Київського університету імені Бориса Грінченка

Экслибрис, исполненный с помощью компьютерной графики, в современном искусстве

Цель статьи – определить главные особенности в создании книжного знака с помощью компьютерной графики и его места в современном искусстве. **Методология исследования** опирается на использование историко-культурного метода, в основе которого лежит рассмотрение явления компьютерного экслибриса в контексте современного культуротворческого процесса. Использован метод искусствоведческого анализа, что дает возможность понять художественную форму книжного знака. **Научная новизна** заключается в основательном осмотре компьютерного экслибриса, благодаря которому определяются преимущества и недочёты этого явления наравне с традиционными образцами изобразительного искусства в области графики. **Выводы.** Экслибрис, исполненный с помощью компьютерных технологий, уверенно занимает свое место в современном графическом искусстве. Поэтому ему свойственны следующие преимущества: доступность для широкого круга, простота в процессе создания, подготовки к печати и тиражирования книжного знака в любом количестве. Постепенно увеличивается его утилитарная ценность для использования в государственных и частных библиотеках. В тоже время стоит выделить то, что готовый печатный образец имеет меньшую ценность в сравнении с оригиналами, исполненными в традиционных техниках художественной печати. Однако компьютерная графика начинает занимать свое собственное место среди ручной графики в современном художественном пространстве.

Ключевые слова: экслибрис, компьютерная графика, линогравюра, офорт, печать, книжный знак.

Tupik Viktor, postgraduate of Borys Grinchenko Kyiv University

Ex-libris executed using computer graphics in contemporary art

Purpose of the Article. The article aims to determine the main features in the creation of a book sign using computer graphics and its place in contemporary art. **The methodology** of the research consists of the use of the historical and cultural method, which is based on the consideration of the phenomenon of computer ex-libris in the context of the modern cultural process. Method of art criticism analysis is using, which makes it possible to understand the art form of a book sign. **Scientific Novelty** is the examination of the computer bookplate is given, the advantages and disadvantages of this phenomenon are determined on a par with traditional examples of fine art in the field of graphics. **Conclusions.** Ex-libris executed with the help of computer graphics confidently takes its place among modern graphic art. Therefore, it has the following advantages: accessibility for a wide range, simplicity in the process of creation, preparation for further printing and replicating a bookplate in any quantity. Gradually increases its utilitarian value for further use in public and private libraries. At the same time, it is worth highlighting the fact that a finished printed sample has less value in comparison with originals executed in traditional techniques of artistic printing. However, computer graphics are beginning to take the own place among the hand-drawn graphics in modern art space.

Key words: Ex-libris, computer graphics, linocut, etching, printing, bookplate.

Актуальність теми дослідження. Розвиток суспільства й технологічний прогрес є вагомим передумовою комп'ютеризації, що охопила всі сфери життя людини на початку ХХІ століття. Також цей процес торкнувся і мистецтва, адже сьогодення потребує від сучасного митця пошуку нових форм й засобів вираження своєї індивідуальної творчої манери. Тому використання комп'ютерної техніки знайшло своє місце і в галузі мистецтва. У статті визначаються особливості створення книжкового знаку за допомогою комп'ютерних технологій. Досліджується їхній вплив та подальші можливості використання комп'ютерної техніки у сучасному образотворенні. Здійснено спробу визначити місце комп'ютерного екслібриса в сучасному графічному мистецтві. Формулюються переваги та недоліки комп'ютерного книжкового знаку поряд із традиційними зразками образотворчого мистецтва в галузі графіки.

Аналіз досліджень і публікацій. Розвиток комп'ютерної графіки розпочався досить недавно, тому варто зазначити, що це явище прогресує, набуваючи все більшої популярності серед сучасних митців. Не минуло воно і галузі мистецтвознавства, але на сьогоднішній день все ще потребує детального вивчення. Загалом явищу комп'ютерного екслібриса присвячено мало уваги. Проте все ж варто виділити праці П.Нестеренка, який розглядає явище комп'ютерного книжкового знаку поряд з традиційними техніками [5, 6]. Також щодо комп'ютерного екслібриса свою думку висловив і молдавський художник, дослідник Г. Босенко [1]. Крім них, художник і викладач В. Житников віддав перевагу комп'ютерній графіці. Власні думки та досвід він виклав у своїй науковій праці, що безпосередньо стосується сучасних технологій у мистецтві [2].

Мета дослідження – охарактеризувати основні особливості створення екслібриса за допомогою сучасних комп'ютерних технологій та визначити його місце в сучасному графічному мистецтві.

Виклад основного матеріалу. Свою історію розвитку книжковий знак розпочинає ще у ХV столітті і бере свої витoki в Німеччині, де з'являється згодом після виникнення книгодрукування. Виконання перших екслібрисів було здійснено за допомогою основних графічних технік того часу. Здебільшого використовували техніку офорту, але

через складність виготовлення перевагу віддавали ксилографії. Це було зумовлено наявністю більш дешевого матеріалу та простотою отримання відбитку. Але дані техніки не були орієнтовані на широкий друк великого обсягу і задовольняли власників лише невеликою кількістю книжкових знаків. Тому тривали подальші пошуки й експерименти у друкарському мистецтві, а поряд з тим і еволюція екслібриса.

XIX століття ознаменувалося появою нових технік, серед яких постали цинкографія й літографія. Проте розвиток технічного прогресу спричинив винахід лінолеуму, завдяки чому з'явилася ліногравюра. Різьба по лінориту стала одним із найулюбленіших технік митців через свою простоту у виконанні й недорогому матеріалі. У наш час поряд із традиційними техніками художники продовжують свої творчі пошуки, зумовлені появою нових технологій. Натомість застарілі методи виконання традиційних друкованих відбитків стають розкішно або відходять, як приміром, ліногравюра.

Сучасні інформаційні технології стали невід'ємною частиною існування людини у XXI столітті та з кожним днем все більше проникають у всі сфери. Зокрема, економічну, соціальну та культурну. Нові технології стали предметом зацікавлення не тільки зарубіжних митців, а й вітчизняних. Адже дають широке поширення екслібрису, сприяють художньому самовираженню, набуттю досвіду та збагаченню ідей.

Загалом розвиток комп'ютерних технологій сприяв поширенню книжкового знаку серед широкого загалу. Сьогодні кожен, хто має свою особисту бібліотеку, може маркувати книги власницьким екслібрисом. Завдяки мережі багато інтернет-ресурсів, видавництв друкованої продукції пропонують виготовлення власного книжкового знаку та його тиражування у будь-якій кількості. Варто зазначити і те, що за допомогою інформаційних ресурсів можна ознайомитись із роботами різних майстрів сучасності. Безліч художників до того ж пропонують свої власні послуги у створенні особистого книжкового знаку. При цьому за невелику ціну друкарська техніка дозволяє виготовити великий тираж, у порівнянні з традиційними художніми техніками друку, для будь-якої бібліотеки.

Сучасний комп'ютерний екслібрис, виконаний за допомогою графічних редакторів, умовно можна розподілити на типи:

– класичний комп'ютерний екслібрис – книжкові знаки, що виконані або оброблені завдяки растровому графічному редактору Найпопулярнішою програмою є Adobe Photoshop, широке її застосування притаманне професійній діяльності художників-ілюстраторів. Сканований рисунок може бути доопрацьований, вдосконалений і збережений;

– векторний екслібрис – виконання екслібрисів за допомогою векторної графіки. Серед графічних редакторів варто виділити Adobe Illustrator та Corel Draw. Цей вид книжкового знаку відзначається високою чіткістю та лінійністю зображення.

При невдалому вирішенні художник знову має змогу повернутись до початкового варіанту та без жодних труднощів внести зміни на певному етапі створення екслібриса. Однією з переваг є можливість зберегти роботу та митець може продовжити її в інший період. Цей метод нескладний та доступний для тих, хто має досвід та знання у роботі з графічними програмами.

Процес друку на принтері доволі простий, на відміну від традиційних технік друку, де для художника не останнє місце займає художній друк як процес зі створення художнього образу та подальшого гравіювання. Скажімо, в офорті цей

процес є не менш важливим, оскільки сам художник відбирає вдалі відбитки, які власноруч підписує. Потім до випуску обирає тільки найкращі аркуші, що мають цінність оригіналу. Крім техніки гравіювання, потрібно знати і дотримуватись процесу отримання готового твору. Сюди входить і підготовка паперу, набивка фарбою форми і подальше її розкочування, нагрів і відтиск, висушування й обріз відбитку.

Натомість у мистецтві комп'ютерної графіки розкривається великий спектр можливостей для митця. Графічні редактори є зручним методом імітації або відтворення різноманітних графічних технік – літографії чи ліногравюри, що покликані підкреслювати виразність твору. Поряд із знанням роботи на комп'ютері, автор зазвичай використовує свої навички у книжковій і станковій графіці. Тому класична школа стає основним підґрунтям для подальшої творчої реалізації.

Сьогодні комп'ютерний книжковий знак починає займати своє місце у полі друкованої графіки, а в колекціонерів з'являється безліч суперечок. Виникають дискусійні питання серед поціновувачів малої графічної форми, чи може комп'ютерний книжковий знак перебувати поряд із традиційним есклібрисом? Його можна віднести до творчості людини, чи це явище технологічна розробка? Відповідь у кожного поціновувача мистецтва своя. З-поміж колекціонерів є такі, що принципово не включають у свої колекції твори комп'ютерної графіки. Проте такі роботи все ж знаходять своїх шанувальників і потрапляють до колекцій тих збирачів, що експериментують поряд із традиційними зразками.

Серед українських митців, що працюють у галузі комп'ютерного есклібриса, можна виділити Р. Виговського, В. Вишняка, В. Окутного. Їхні роботи різняться за своєю тематикою та технікою виконання, проте займають своє гідне місце серед сучасної друкованої графіки.

У своїй роботі Р. Виговський використовує ілюстративний підхід, який поєднує з прагненням автора до реалізму. Одним із напрямів творчості є міфологічний. Художник використовує прийом лесування, що створює насичену кольорову гаму, надає майбутньому витвору символізму та драматичності. У книжкових знаках В.Окутного більше графічної мови. В основу його творчості покладені навички художника-графіка, де основними виражальними засобами виступає штрих і лінія. Завдяки ним зображення стає більш виразним і контрастним. Так, книжковий знак для П. Нестеренка поєднує у собі посвяту автору книгозбірні й ювілейну дату, присвячену Т. Шевченку. Палітра у митця найчастіше використовується у стриманих кольорах, що має кілька кольорових акцентів у поєднанні з чорно-білим тлом.

Важливе місце у створенні есклібриса залишається все ж за мистецьким почерком кожного автора, що допомагає знайти свій шлях до подальшої творчої реалізації. Він базується на основних навичках художника-графіка, який використовує базові графічні елементи, штрих і лінію. Нині, щоб бути впізнаваним у сучасному арт-просторі, митець прагне знайти щось нове, що допоможе якомога більше розкрити його творчий потенціал. Адже процес роботи у графіці може включати різноманітні методи пошуку художнього образу. Тому поєднання творчого задуму з правильним вибором виражальних засобів допомагає краще розкрити ідею автора.

Нині комп'ютерна графіка набула інтенсивного розвитку і продовжує розвиватись. Але жоден комп'ютер не може зрівнятися з довершеністю людської руки, це жоден сучасний технічний пристрій не відтворить, – зазначає московський графік В. Житніков [5]. З роками він відмовився від роботи в техніці офорту й

опанував мистецтво комп'ютерної графіки, завдяки якій створив десятки екслібрисів. Усі вони виконані в його індивідуальному стилі рисунку та композиційному вирішенні.

Свою популярність комп'ютерний екслібрис набув і серед молодих митців. Адже завдяки своїй доступності та нескладності в реалізації творчого задуму вони можуть спробувати свої сили у створенні книжкового знаку. Так, на Всеукраїнському студентському конкурсі книжкового знаку пам'яті Фелікса Кіддера наявна номінація за комп'ютерний екслібрис.

Наукова новизна полягає в ґрунтовному огляді комп'ютерного екслібриса, завдяки чому визначаються переваги й недоліки цього явища поряд із традиційними зразками образотворчого мистецтва в галузі графіки.

Висновки. Отже, на початок ХХІ століття відбувається масштабний розвиток екслібриса у мистецтві за допомогою комп'ютерної графіки, яка намагається зайняти своє місце серед традиційного графічного мистецтва. Комп'ютерні технології сприяють кращому збереженню та популяризації зразків малої книжкової графіки в електронному варіанті. Завдяки тому, що комп'ютерна графіка набуває все більшого визнання в сучасному світі, вона підносить на сучасний рівень і мистецтво екслібриса. Нині мистецтво малої книжкової форми є невід'ємною частиною книжкової графіки і має своє місце в історії розвитку української художньої творчості.

Література

1. Босенко Г. Тези виступу. Вологда, 2013. URL: <http://www.exlibris-molibojenko.ru/bosenko.htm>. (дата звернення: 12.03.2018).
2. Житников В. Художник и комп'ютер. *Хронограф: Информационно-искусствоведческий журнал*. Вологда, 2007. Вип. 13. С. 138.
3. Калашникова Е. Особенности современной украинской цветной линогравюры. *Вісник ХДАДМ*, 2009. №9. С. 30–34.
4. Каменська Ю. Комп'ютерна графіка у сучасному екслібрисі. URL: <https://familytimes.com.ua/mystectvo/kompyuterna-grafika-v-suchasnomu-ekslibrysi> (дата звернення: 12.03.2018).
5. Колодяжний І. Вадим Житников – Король офорта. URL: <http://old.litrossia.ru/2006/11/00122.html> (дата звернення: 12.03.2018)
6. Нестеренко П. Історія українського екслібриса: наук. вид. Київ: Темпора, 2016. 360 с.
7. Нестеренко П. Рисунок у мистецтві екслібриса. Українська академія мистецтв. Київ, 2010. Вип. 17. С. 48-54.

References

1. Bosenko G. (2013). Retrieved from: <http://www.exlibris-molibojenko.ru/bosenko.htm> [in Russian].
2. Zhtnikov V. (2007). Artist and computer. *Chronograph: Information and Art History Magazine*. Vologda, 13, 138 [in Russian].
3. Kalashnikova E. (2009). Features of modern Ukrainian colored linen, 9. 30–34 [in Russian].
4. Kamenska Y. Computer graphics in modern exlibris. Retrieved from: <https://familytimes.com.ua/mystectvo/kompyuterna-grafika-v-suchasnomu-ekslibrysi> [in Ukrainian].
5. Kolodyazhiyi I. Vadim Zhtnikov – The king of etching. Retrieved from: <http://old.litrossia.ru/2006/11/00122.html> [in Russian].
6. Nesterenko P. (2016). The history of Ukrainian exlibris. Scientific publication. Kyiv: Tempora, 360 [in Ukrainian].
7. Nesterenko P. (2010). Drawing in the art of exlibris. Kyiv: Ukrainian Academy of Arts, 17, 48-54 [in Ukrainian].